യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 105

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
സ്വഭാവം ജഗദാകാരം ചിദ്ഭാവോഽനുഭവൻസ്ഥിതഃ .
സ്വതഃ സ്വപ്നമിവാനന്യമാത്മനഃ കല്പനാഭിധമ് .. 1
ജാഗ്രത്സുഷുപ്തമേവേദം ശിലാജഠരമേവ വാ .
ആകാശമേവ വാ ശൂന്യം ജഗത്ത്വേന ച നോജ്ഝിതമ് .. 2
സ്വപ്ന ഏവാത്ര ദൃഷ്ടാന്തഃ പുരമണ്ഡലമണ്ഡിതഃ .
സ്വപ്നേ ജഗന്ന കിംചിത്സദിത്ഥമാഭാതി ഭാസുരമ് .. 3
ത്രൈലോക്യമസദേവേദം യഥാ സ്വപ്നേഽവഭാസതേ .
ജാഗ്രത്യസ്മിംസ്തഥൈവേദം മനാഗപ്യത്ര നാന്യഥാ .. 4
ന ജാഗ്രതി ന ച സ്വപ്നേ ജഗച്ഛബ്ദാർഥസംഭവഃ .
സ്വം വസ്തുതസ്തു ചിദ്ദ്യോമ്നോ ഭാനം ബുദ്ധം ജഗത്തയാ .. 5
ചിദ്ദ്യോമ്നാ സ്വചമത്കാരോ വ്യോമന്യശ്ചാദിരൂപഭൃത് .
ജഗദിത്യേവ ബുദ്ധോഽന്തർജാഗ്രത്സ്വപ്നേ സ്വയംഭുവാ .. 6
ജഗന്ന കിംചിദേവേദം ചിദ്രൂപം ച ന കിംചന .
ഏതേ കിംചിദിവാഭാതോ നഭശ്ചിജ്ജഗതീ മുധാ .. 7
ആഭാതമേവ ത്രൈലോക്യം യഥാ സ്വപ്നേ ന കിംചന .
ശൂന്യമേവ ഭവേദേവമേവം ജാഗ്രതി നിർവപുഃ .. 8
സ്വപ്നേ കില മഹാബുദ്ധേ നാനാനിർമാണശാലിനി .
ആരമ്ഭാ ഏവ നാരമ്ഭാ അസത്സദിവ ചാതതമ് .. 9
അവ്യോമൈവാതിവിതതം വ്യോമാന്തപരിവർജിതമ് .
വ്യോമൈവാചലസംഘാതോ നാനാപുരഗണോത്കരഃ .. 10
അ(പി-അ)ബ്/ദാബ്(ധി-അ)+ദ്രി-നിർഘോഷോ മൗനമേവ യഥാ തഥാ .
ന ശൃണോ+ത്യേവ പാർശ്വസ്ഥഃ സംപ്രബുധ്യാപി കിംചന .. 11
പ്രജായതേ വാഽജാതോഽപി വന്ധ്യായാസ്തനയോ യഥാ .
ജാതോഽപ്യജാത ഏവാസ്തേ യഥാത്മമൃതിവിസ്മൃതൗ .. 12
സദസദ്ഭവതി ക്ഷിപ്രം ഭുവോഽനനുഭവോ യഥാ .
വിപര്യസ്യതി സർവം ച രാത്രിരേവ യഥാ ദിനമ് .. 13
അസദ്യത്സംഭവത്യാശു ദിനമേവ യഥാ നിശാ .
അസംഭവഃ സംഭവതി യഥാ സ്വമൃതിദർശനമ് .. 14
അസംഭവഃ സംഭവതി ജഗദ്ഭാനമിവാമ്ബരേ .
തമ ഏവ മഹാലോകോ യഃ സനിദ്രഃ സവാസരഃ .. 15
ആലോക ഏവൈതി തമോ യന്നിദ്രാ സ്വപ്നവാസരാ .
വസുധൈവ ഭവേദ്ദ്യോമ ശ്വഭ്രാദിപതനേ യഥാ .. 16
അസത്യരൂപമേവേതി ഭാതി സ്വപ്നേ ജഗദ്യഥാ .
തഥൈവ ജാഗ്രദാഭാതി മനാഗപ്യത്ര നാന്യതാ .. 17
യഥാ ദ്വൗ സദൃശൗ സൂര്യൗ യഥാ ദ്വൗ സദൃശൗ നരൗ .

ജാഗ്രത്സ്വപ്നൗ തഥൈവൈതൗ മനാഗപ്യത്ര നാന്യതാ .. 18
ശ്രീരാമ ഉവാച .
നൈതദേവമപി ക്ഷിപ്രാത്പ്രത്യയോ യത്ര ബാധകഃ .
സ്വപ്നേ തദ്ദർശനേനാന്തഃ കഥം ജാഗ്രൻസമം ഭവേത് .. 19
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
വിഹൃത്യ സ്വപ്നജഗതി സ്വപ്നബന്ധുജനൈഃ സമമ് .
മൃതിമാപ്നോതി തത്രാസൗ ദ്രഷ്ടാ സ്വപ്നസ്യ രാഘവ .. 20
മൃതഃ സൻസ്വപ്നജഗതി സ്വപ്നജന്തുവിയോഗവാൻ .
ഇഹ പ്രബുധ്യതേ ജന്തുർനിദ്രാമുക്തശ്ച കഥ്യതേ .. 21
സുഖദുഃഖദശാമോഹാന്ദിനരാത്രിവിപര്യയാൻ .
അനുഭൂയ ബഹൂന്ദ്രഷ്ടാ മ്രിയതേ സ്വപ്നസംസൃതൗ .. 22
ഗതനിദ്രതയാ പശ്ചാന്നിദ്രാന്ത ഇഹ ജായതേ .
ന സത്യമേതദിത്യേവം തതഃ പ്രത്യയവാൻഭവേത് .. 23
സ്വപ്ന+ദ്രഷ്ടാ യഥാ സ്വപ്നസംസാരേ മൃതിമാപ്തവാൻ .
അന്യം ജാഗ്രന്മയം സ്വപ്നം ദ്രഷ്ടും ഭൂയഃ പ്രജായതേ .. 24
ജാഗ്രദ്ദ്രഷ്ടാ തഥാ ജാഗ്രത്സംസാരേ മൃതിമാപ്തവാൻ .
അന്യം ജാഗ്രന്മയം സ്വപ്നം ദ്രഷ്ടും ഭൂയഃ സ ജായതേ .. 25
ന സ്വപ്നമസദിത്യേവം പൂർവസ്മിഞ്ജാഗ്രദാത്മനി .
പുനഃ പ്രത്യയമാദത്തേ സ്വപ്നാത്സ്വപ്നാന്തരം ഗതഃ .. 26
സ ജാഗ്രത്പ്രത്യയം തത്ര പുനർഗൃഹ്ണാതി മുഗ്ധധീഃ .
സ്വപ്നസംദർശനം ത്വന്യത്തത്രാപ്യനുഭവത്യഥ .. 27
സ്വപ്നം ജാഗ്രത്തയാ ജാഗ്രത്സ്വപ്നത്വം ചേതി നാമനി .
ന ജായതേ ന മ്രിയതേ ജായതേ മ്രിയതേ∫പി ച .. 28
സ്വപ്നദ്രഷ്ടാ സ്വപ്നമൃതഃ പ്രബുദ്ധ ഇഹ കഥ്യതേ .
ഇഹ ജാഗ്രന്മൃതോ ജന്തുഃ പ്രബുദ്ധോ∫ന്യത്ര കഥ്യതേ .. 29
സ്വപ്നാത്സ്വപ്നസ്ഥിതൗ ജാഗ്രജ്ജാഗ്രത്സ്വപ്നപ്രദർശനമ് .
മൃത്വാന്യത്ര പ്രബുദ്ധസ്യ ജാഗ്രത്സ്വപ്നോ ഭവത്യലമ് .. 30
ഇതിഹാസമയാവേവ ജാഗ്രത്സ്വപ്നാവുഭാവപി .
പരസ്പരം ഗതാവേതാവുപമാനോപമേയതാമ് .. 31
സ്വപ്നോ ജാഗ്രദിവാഭാതി ജാഗ്രത്സ്വപ്നമിവോദിതമ് .
വസ്തുതസ്തു ദ്വയമസച്ചിത്ഖം കചതി കേവലമ് .. 32
സ്ഥാവരം ജംഗമം ചൈവ ഭൂതജാതമശേഷതഃ .
ചിന്മാത്രവ്യതിരേകേണ കിമന്യദുപപദ്യതേ .. 33
മൃന്മയം തു യഥാ ഭാണ്ഡം മൃച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .
ചിച്ചമത്കാരമാത്രാത്മ തഥാ കാഷ്ഠോപലാദ്യപി .. 34
വസ്തുജാതമിദം സ്വപ്നേ ജാഗ്രത്യപി തഥൈവ നഃ .
ദൃഷ്ടോ യ ഉപലഃ സ്വപ്നേ ചിച്ചമത്കരണാദൃതേ .. 35
കിമന്യത്സംവദ പ്രാജ്ഞ കിലാവശ്യം ചിദേവ സാ .
നനു യാദൃഗ്വപുഃ സ്വപ്നേ ജാഗ്രത്താദൃഗഖണ്ഡിതമ് .. 36
ജഗജ്ജാതമതഃ സർവം ചിന്മാത്രം ബ്രഹ്മഖണ്ഡിതമ് .

ജഗജ്ജാതമതഃ സർവം ചിന്മാത്രം ബ്രഹ്മകുട്ടിമമ് .. 37
മൃന്മയം തു യഥാ ഭാണ്ഡം മൃച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .
ചിന്മയം തു തഥാ ചേത്യം ചിച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .. 38
ശൈലാത്മകം യഥാ ഭാണ്ഡം ശൈലശൂന്യം ന ലഭ്യതേ .
ചിന്മയം തു തഥാ ചേത്യം ചിച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .. 39
ദ്രവരൂപം യഥാ വാരി ദ്രവരിക്തം ന ലഭ്യതേ .
ചിന്മയം തു തഥാ ചേത്യം ചിച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .. 40
ഊഷ്മരൂപോ യഥാ വഹ്നിർനിരൂഷ്മാ നോപലഭ്യതേ .
ചിന്മയം തു തഥാ ചേത്യം ചിച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .. 41
യഥാ സ്പന്ദമയോ വായുരസ്പന്ദോ നോപലഭ്യതേ .
ചിന്മയം തു തഥാ ചേത്യം ചിച്ഛൂന്യം നോപലഭ്യതേ .. 42
യദ്യന്മയം തദ്വിനാ തു തത്കഥം കില ലഭ്യതേ .
ക്വാശൂന്യം ലഭ്യതേ വ്യോമ ക്വാഘനാ ലഭ്യതേ മഹീ .. 43
ചിദ്വ്യോമമയമേവേദം യഥാ ഘടപടാദികമ് .
സ്വപ്നേ തഥേദം ശൈലാദി ചിദ്വ്യോമാഭാസമാത്രകമ് .. 44
സ്വപ്നേ യഥാ ഗഗനമേവ പുരാചലാദി
സംവിന്മയം സുഭഗ ജാഗ്രതി തദ്വദേവ .
സ്വപ്നോ/ഥ ജാഗ്രദിതി ശാന്തമനന്തമേകം
ചിന്മാത്രമത്ര നനു നാമ വിനാസ്തു വാദഃ .. 45

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ ജാഗ്ര+ത്സ്വപ്നൈ+ക്യ+പ്രതി;പാദനം നാമ പഞ്ചോ+ത്തര-ശത-തമഃ സർഗഃ .. 105 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
28.12.2023